

Ekonomistit talouspolitiikassa

Eero Tuomainen
VTL

Huolenpito omasta ja muiden taloudesta on ekonomistin velvollisuus.

Talouspolitiikan tekijät, niin virkamiesvalmistelijat kuin päättäjätkin, ovat viime vuosikymmeninä olleet hyvin kiinnostuneita ekonomistien näkemyksistä. Havaintojeni mukaan he pyrkivät hankkimaan tuoretta ja asiantuntevaa taloustietoa hankkeittensa virittämisen, valmistelemisen ja edistämisen tueksi aina enemmän ja enemmän. Eikä tämä harrastus rajoitu vain hallituspuolueiden piiriin. Myös oppositio on aktiivinen tiedon hankinnassa. Asiantuntijoita kuullaan, niin sitoutuneita kuin sitoutumattomiakin.

Lehdistö ja muu media on hyvin kiinnostunut ekonomistien selkeistä talouspolitiikkaa koskevista näkemyksistä. Hyviä kolumneja kavatetaan. Kommentteja kysytään.

Hyvä aika esityksille

Eduskuntavaalit ovat maaliskuussa 2007, ja uusi vahva hallitus muodostetaan niiden jälkeen. Hallitusohjelmassa kerrotaan, mitä verotukselle ja monille muille rakennepoliittisesti

tärkeille asioille aiotaan tehdä. Paljon muuta ei sitten tiedetäkään hallituksen toimesta neljän vuoden aikana tehtävän, eikä kenties tehdä, ellei joku kriisi puhkea.

Edessä olevien kuukausien aikana ekonomistien olisi syytä aktivoitua. Varsinkin kesällä lehdet ottavat mielellään vastaan uusia ja raikaita talouspolitiikkaa koskevia ehdotuksia kunhan ne ovat selkeitä ja hyvin perusteltuja. Alkusyöksykään ei ole liian myöhäinen talouspolitiikan avauksille, mutta kiirettä on syytä pitää. Poliittinen valmistautuminen vaaleihin vie kuutisen kuukautta. Vaalien jälkeen kuluu vielä kuukausi hallitusohjelman talouspoliittisen osan täsmentämiseen.

On aiheellista todeta, että talouspolitiikka ei ole enää yhtä sähkökkää tai tempoilevaa kuin sanokaamme 1970-luvulla. Silloinhan hallitukset saattoivat olla lyhytikäisiä, ja poliittinen muisti pätki herkästi. Talouspolitiikassa esiintyi paljon touhuamista itse touhun vuoksi, ja tuloksista arvokkaimmat saattoivat olla mielialojen rauhoitus ja yleisen työrauhan saavuttaminen. Ekonomistitkin saattoivat olla aika ajoitin vähän vallattomia.

Kolme tuoretta tapausta

Tasavero tuli taas huhtikuussa 2006 puheeksi kun EVA julkisti Martti Nybergin puheenvuoron. Se sai paljon julkisuutta, vaikka olikin vain yksi monista mahdollisista tasaveron sovelluksista.

Tasaveron käyttöönotto Suomessa olisi radikaali rakennepoliittinen uudistus. Tässä suhteessa Nybergin puheenvuoro ansaitsee hyvälle ekonomistipuheenvuorolle kuuluvan arvostuksen. Myös puheenvuoron ajoitus on onnistunut. Vuoden 2007 eduskuntavaaleihin kaivataan uusia innostuksen herätteitä.

Poliittista kannatusta tasavero on saanut taakseen Viron ja muutaman muun reaalisosialismista irtautuneen maan parlamenteissa. Suomessa tästä uudistuksesta kiinnostuneiden asiantuntijoiden mielestä ehdotus kaipaa paljon kehittelyä. Monen on vaikea ymmärtää, miten Nybergin tasaveroehdotus jättää tasamatta työtulojen ja pääomatulojen verotuksen.

Toinen tapaus on myös verotuksen alalta. Lokakuussa 2004 kolme ekonomistia, Hetemäki, Jännti ja Soininvaara, ehdotti Talouselämä-lehden näyttävässä jutussa, että hallituksen tulisi poistaa asuntoluottojen korkojen osittainen vähennys tuloverosta. Poistamisella olisi monia vaikutuksia, esimerkiksi asuntojen hintatason nousun vaimeneminen.

Ehdotus sai riittävän julkisuuden, ja tietääkseni asiaa pohdittiin monipuolisesti niin hallituksen kuin oppositionkin piirissä. Ehdotus sai osakseen jonkin verran ymmärtämystä, vähäisen hyväksynnän, mutta ei lainkaan poliittista kannatusta. Hallitus ei toiminut ehdotuksen mukaan, eikä oppositio saanut väärää asetta silloin edessä olleisiin kunnallisvaaleihin.

Kolmas tapaus on vähän kauempaa. Pariisissa mellakoitiin kaduilla maaliskuussa

2006 kunnes hallitus perui työmarkkinoita koskevan lakiesityksensä, jonka kiistanalaisin kohta koski nuoren työvoiman työsuhteturvan heikennystä. Tapahtuma oli takaisku hallitukselle, mutta minun mielestäni myös ekonomisteille.

Ekonomistit olivat valistaneet ja vakuuttaneet hallituksen siitä, että lyhennysmahdollisuus uusien työsuhteiden kestossa pienentäisi työnantajan tappioriskiä, parantaisi rekrytytien asemaa työmarkkinoilla ja vähitellen alentaisi korkeaksi nousutta nuorisotyöttömyyttä jos muut kasvun edellytykset täyttyisivät.

Ylioppilasnuorisoa ekonomistit eivät olleet valistaneet, tai se ei piitannut ekonomistien jutuista, tahi koko kasvuympäristö näytti nuorison mielestä toivottomalta. Niinpä se mellakoi. Sorbonnen yliopisto pantiin kiinni kuudeksi viikoksi juuri parhaimpana tenttikautena. Työllisyyden paranemiselle tuli lisähaitta.

Mitä opittiin?

Aina ei talouspolitiikan neuvonannossa voi onnistua. Silti kannattaa yrittää. Merkittäviä verouudistuksia tehdään ainakin kerran kymmenessä vuodessa. Työmarkkinauudistuksia tehdään harvakseltaan esimerkiksi työeläkkeiden tai työajan osalta, mutta paikallisesti ja globaalisti, jossakin päin maailmaa, työsuhteiden ehdoista sovitaan jollakin mielenkiintoisella tavalla joka viikko, ja se voi vaikuttaa hitusen Suomeen saakka. Valppaana on hyvä olla.

Tasaveromallin tapaus osoitti ensiksi talouspoliittisen keskustelun käynnistämisen helppouden ja sitten sen jatkamisen vaikeuden. Asian julkistamistapauksesta ja lehdistön nopeista reaktioista tuli mieleen savikiekkoomunta: maali lingotaan ilmaan ja haulikot pannaan räiskymään. Kokonaisuutta korjasi mainiolla tavalla Talous & Yhteiskunta -lehti tou-

kokuun alussa julkaisemalla Jukka Pirttilän artikkelin ”Tasaverolle löytyy vaihtoehtoja”. Kansainvälinen verokilpailu pitää tasaveron erilaiset vaihtoehdot ja kehittämät ekonomistien asialistan kärkipäässä vuosikaudet.

Asuntokorkojen verovähennysten poistamista on valmisteltu hartaasti jo vuosia sekä kotimaisten asiantuntijoiden että kansainvälisen järjestöjen suositusten voimin. Näin pitääkin tapahtua. Monet talouspolitiikan toimet edellyttävät juuri tällaista sinnikkyyttä, esitysten toistamista yhä uudelleen niitä perustellen.

Toistaiseksi poliittiset intressit ovat olleet verovähennysten säilyttämisen puolella. Vähennyksistä välittömästi hyötyviä lienee maassa miljoona ja toinen miljoona on heidän omaisiaan tai monenlaisia muita läheisiä kuten takaajia. Pari miljoonaa lienee niitäkin, joiden varallisuuden markkinahintaa korkovähennys nostaa. Näissä asetelmissä korkovähennyksen poistamisen aikaansaamaa yhteishyvän intressiä ei ole vielä saatu kehitettyä riittävän vahvaksi. Ekonomistien puhe on toistaiseksi punnittu kevyeksi, tai suostuttelun taito on päässyt ruostumaan.

Ranskan tapaus vahvistaa käsityksen, että työmarkkinoita koskevia pelisääntöjä on hankala muuttaa ilman osapuolten myönteistä suhtautumista. Maan hallitus yritti hallita asioita, jotka kuuluvat vain rajoitetusti sen valtapiiriin. Lisäksi hallitus taisi olla muista syistä niin epäsuosittu, että sitä oli hankala avustaa millään rakennepoliittisesti perustelluilla ekonomistien neuvoilla.

Oppimismielessä tapausta kannattaa seurata kuten ulkomaita yleensä. Kasvututkijat korostavat miten tärkeää Suomelle on hyödyntää muiden maiden tuottavuusideoita ja tuotantoteknologioita. Instituutioiden toiminnan kehittäminen, yhteistoimintaosaamisen syventäminen ja kolmikannan vakauden säilyttäminen

sekä toimivuuden parantaminen ovat niin vaikeita asioita, että niissä kannattaa hyödyntää myös toisten epäonnistumisten kokemus.

Talouspolitiikan painopisteen muutos

Kansallinen talouspolitiikka on suhdanteiden tasaamisen tarkoituksessa jo moneen kertaan testattu ja suurin piirtein päätetty hylätä. Suddanepolitiikan kysymyksistä on siirrytty rakenteellisten muutosten politiikan kysymyksiin, joilla usein on ylikansallinen puite tai kansainvälinen esikuva. Tosin Suomessa tuloverojen alennuksia voi vielä vuodesta toiseen suositella, sillä ne ovat mukavia suhdanteista riippumatta.

Raha- ja valuuttapolitiikka on nykyisellään hyvin monitulkintaista tasapainoilua talouskasvun edistämisen tarpeen ja inflaation torjunnan välttämättömyyden välillä. Kiina korostaa kasvua, joku kypsempi talous inflaation torjuntaa. Tutkimusalueena aihepiiriä voitaneen pitää ekonomistien ajatusten suurena valtamerenä. Asiasta voi keskustella ihan miten laajasti tai syvällisesti tahansa vahinkoa aiheuttamatta.

Politiikan näkökulmasta korot ja valuuttakurssit ovat suurten Aasian, Amerikan ja Euroopan mahtivaltojen olosuhteiden, osaamisen, intressien ja tahtotilojen vuorovaikutuksen tulosta. Mitään virallisesti organisoitua oikeiden korkojen tai optimaalisten valuuttakurssien toimeenpanotahoa ei ole. Esimerkiksi ohjauksikoroista eivät edes analytiikot uskalla varmasti sanoa, milloin ne ohjaavat markkinoita, milloin taas ohjautuvat sen mukaan, mitä markkinoilla on jo tapahtunut tai arvellaan tapahtuvaksi.

Valuuttakurssit ovat ostovoimapariteetista erkaantuneina ikään kuin politiikan aikaansaannoksia. Tätä enempiä on paha sanoa. Kun esimerkiksi Yhdysvaltain presidentti Bush ja

Kiinan pääministeri Hu huhtikuussa 2006 keskustelivat maittensa valuuttojen vaihtokursseista, heillä oli tiedossaan ekonomistien teräviä ajatuksia tästä perustavaa laatua olevasta asiasta. Mitä sitten? No, ei mitään, mutta asian pohimista ainakin ekonomistipiireissä kannattaa jatkaa. Poliitiikan puolella asiaa on päätetty käsitellä korrektisti, Kiinaa loukkaamatta.

Finanssipolitiikka on yhä muodollisesti kansallista, mutta siihenkin on tullut kansainvälisen yhteisön tuomia aineksia, ennen muuta velkaantumisrajoitteita. Vielä tärkeämpiä finanssipolitiikan harjoittamisen rajoitteita on tullut ekonomistien tutkimustuloksista. Niiden mukaan perinteinen suhdanteita tasoittamaan pyrkivä finanssipolitiikka on epäonnistumisille altis. Se voi olla muun muassa yksipuolisesti elvyttävää eli vajeita kroonisesti lisäävää. Se voi olla ihan väärin ajoitettua varsinkin investointitoiminnan suurten ennustevirheiden takia. Lisäksi se voi olla itseään neutraloivaa tai jopa väärämerkkistä kohderyhmien rationaalisten odotusten takia.

Työmarkkina- ja tulopolitiikka on ihan oma lukunsa. Sitähän ei ennen vanhaa oikein osattu pitää talouspolitiikan osa-alueena, kun tavoitteet ja keinot, päättäjät ja valmistelijat, teoria ja käytäntö samoin kuin muut dikotomiat olivat vähemmän selkeitä kuin talouspolitiikan muilla lohkoilla. Yllättävää kyllä, mistään muusta politiikan osa-alueesta ei niin paljon julkisuudessa puhuta ja lehdissä kirjoiteta kuin juuri työmarkkina- ja tulopolitiikasta. Tutkimuskin on runsaampaa ja syvällisempää kuin ennen, mikä on mainio asia.

Työmarkkina- ja tulopolitiikalla on sekä paikallinen että kansainvälinen käsitettävyyys. Se on aika lähellä työtä tekevää ihmistä. Työpaikan pysyvyys ja taloudellinen menestys ovat konkreettisesti käsillä. Kansainvälistä kilpailu-

kykyäkin mitataan, ja tulopolitiikkaan se osataan yhdistää paremmin kuin sanokaamme keskuspankkien ohjauskorkopäätöksiin tai liittovaltioiden budjettivajeisiin. Työmarkkinapolitiikassa voi aika ajoin ilmentyä myös talouden tosiasioiden oivallusten mukaisia paikallisia sovelluksia.

Sitoutuminen ja leimautuminen

Vaikuttaminen politiikassa kulkee puolueiden kautta. Asiantuntijat voivat kuulua puolueisiin, olla niitä lähellä tai pysyä sitoutumattomina. Ekonomisteissa on näitä kaikkia.

Paul Krugmanin viikoittaisen kolumnin julkaisee New York Times. Kolumnin alkukappaleessa tölväistään hallitusta, jonka johdossa on George W. Bush. Asiaan päästyään Krugman kirjoittaa kuin hyvä ekonomisti. Kannattaa lukea.

Mies on leimautunut, mutta ei sitoutunut. Räikeästä poleemisuudestaan huolimatta jutut eivät ole missään puoluetoimistossa editoituja. Sellaisia ei kukaan lukisi. Ne ovat hyvää taloustieteen popularisointia, mistä moni maallikkokin osaa iloita.

Monelle sitoutumattomalle ekonomistille saattaa olla yllätys, että johonkin puolueeseen sitoutunut ekonomisti voi olla hyvin vapaa toimija. Epäilyksistä hän ei tietystikään ole vapaa. Omat epäilevät harhaoppisuudesta ja vieraat taas pyrkimyksestä syöttää heille jotakin ideologista myrkyä. Tämä on syytä tiedostaa ja pakko kestää.

Turvallinen tapa välttää sitoutuminen ja leimautuminen on olla osallistumatta talouspoliittiseen keskusteluun. Sitä en suosittele, mutta en arvostelekaan, jos huolenpito omasta ja muiden taloudesta hoituu muulla kunniallisella toimintatavalla. □